

ZÜM

(Nekrológ egy *Apis Mellifica* halálára)

A méhecskét Zümnek hívták. De az is lehet, hogy Zimnek vagy Zumnak. Esetleg Zomnak. Elvégre miért ne tételezhetnénk fel, hogy a méhek zömmel efféle zümmögős, zúgó-zizegő neveket viselnek?

Emberi füllel, illetve ésszel közelítve meg a kérdést, első pillantásra ez logikusnak is látszik. Legalábbis amíg kétségbe nem vonjuk, hogy a méhszárnyak keltette levegőrezgéseket a méhek is zümmögésnek hallják. Csak hát ugyan ki biztosít bennünket, hogy e szorgos rovarok agyában (mint tudjuk, amióta csak a munka úgy-ahogy emberré tette az embert, a méhek úgy szerepelnek képzeletünkben, mint a szorgalom és a közösségi összetartás példaképei — nem haszontalan ezt észben tartani) egészen másfajta hallásélmény keletkezik a verdeső szárnyak nyomán. Méhecskéink talán kattogó-berregő hangokat hallanak ilyenkor, sokkal tagoltabbakat az általunk észlelt hangoknál. Figyelembe véve ugyanis e rovarok testméreteit, ugyan miért ne hihetnénk, hogy érzékszerveik s. agyuk sokkal apróbb egységekre képes felbontani az időt, vagyis egy méhecske saját és társai szárnyverdesését nemcsak másképpen hallja, hanem másképpen látja is, külön-külön érzékel minden mozdulatot, úgy, ahogyan mi egy galamb vagy varjú szárnycsapásait megfigyelhetjük...

De ha már itt tartunk, akár el is játszodozhatunk egy kicsit a feltevésekkel. Képzeljünk el talán egy dél-amerikai méhecskét, amint egy kolibrít figyel meg: feltevésünkéből kiindulva nyilvánvaló lesz, hogy méhecskénk e nála alig nagyobb madár szárnycsapásait rendkívül lassúnak fogja találni, szemében a kolibri gólyához vagy daruhoz hasonló tempóban repül talán, a gólya vagy a daru szárnymozgása viszont számára olyan lesz, mint számunkra az óramutató mozgása vagy a hőmérő higánya... de talán hagyjuk inkább... Érdekesebb arra gondolni, hogy amennyiben a méhek szeme valóban képes az idő ilyen fokú felbontására, nyilvánvaló, hogy ugyanezt teszi a térrel is. Ki tudja, méhecskénk talán a mikrobákat is látja, vagy legalábbis a mikroszkopikus óriásoknak számító apró plankton-rákocskákat, feltéve persze, hogy egy pocsolya szélén vagy éppen belepottyant a vízbe. A virágpör viszont, amivel egy méhecske mégiscsak gyakrabban kerül érintkezésbe, mint vízibolhák, kerekeshégekkel, papucsállatkákkal, vagy ostoros véglényekkel, alighanem meglehetősen durva szemcséjű anyagnak tűnik a szemében, rizs- vagy babszemnyi méretű magocskák tömegének, bizonyára pontosan látja a pollenszemek ágas-bogas formáját is, feltehetőleg alakjukról is fölismeri, milyen virág származékai. Visszatérve tehát az akusztikai élményekhez, joggal hihetjük,

hogy méhecskénket úgy is hívhatták, hogy Tak-tak, Tik-tak, Tiki-taki, Tatata, Ratata stb. Csak hát miért tételezzük föl, hogy a méhek nevének bármi köze is van a hangutánzásához? Szigorúan tudományos szemmel nézve nyilván ostoba és gyerekes ez a feltételezés, még ilyenfajta nagyon is emberivé formált méhecskéek esetében is. Mintha bizony az emberi nevek a hangutánzásból származnának.

De ugyanakkor miért ne tételezzük fel mégis? Ha másért nem, hát pusztán megszokásból és kényelemből is kézenfekvőnek látszik, hogy Zümnek nevezzünk egy ennyire emberi szemmel látott és emberi tudattal felruházott méhecskét. Novellahősként ugyanis egyedül ilyen méhecskével kezdetünk valamit.

...

Eltévedt, sőt megtévedt méhecskénket tehát Zümnek hívták...

Züm, züm, züm, repült Züm, alighanem kicsit szórakozottan. Kétségtelenül elég súlyos mulasztás volt a részéről, hogy nem figyelt eléggé az útirányra, más irányú elfoglaltsága is inkább csak magyarázat, mint mentség. Rég beidegződött rutinmunkáról volt csupán szó, semmi rendkívüli sem volt abban, hogy Züm figyelme a hazavezető út szemmel tartása és a felszedett virágpor átcsoportosítása közt oszlott meg éppen. Híven a szigorúan racionális munkaszervezés előírásaihoz, miszerint »a virágporgyűjtőként dolgozó méh, a felesleges idővesztés elkerülése végett, repülés közben (és nem letelepedve valahová) köteles az előzőleg állkapcsa által fölszedett és nyála segítségével apró csomócskák formált virágport első lábpárjának sarokkeféivel átvenni, majd a második lábpár sarokkeféinek közvetítésével a harmadik lábpár külső oldalán kiszélesedett helyre, az ún. kosárkába gyömöszölni azt«. Nem, Züm semmiképpen sem feledkezett meg erről. Éppen csak...

Lehet, hogy nem érezte egészen jól magát. Vagy ki tudja, talán a frontátvonulás...

...

Elsőként a homály színéváltozására figyelt föl. A ráboruló zöldes árnyak váratlanul elszürkültek körülötte; a tompa fény hirtelen színtűvé vált.

Mégsem fordult vissza mindjárt. Lassított, lefékezte magát. Óvatos, tapogatózó, hullámosan araszó lebegéssel indult tovább: végül is egy méhecske értelmes, körültekintő lény, nem veszi el rögtön a fejét, ha ismeretlen helyre téved. Nem cikázik eszeveszetten, mint valami szédült dongó vagy kerge bogár. Egy méhecske higgadtan, megfontoltan igyekszik kiutat találni. Nem pánikba esni, ez a fontos. Fő a nyugalom...

Némi tájékozódás után ismerte csak föl, hogy — akárcsak odahaza a kaptárban — minden oldalról falak veszik körül. Éppen csak mérhetetlenül távol vannak egymástól. Ha az egyikhez közelít, a másikat alig látja már.

Először fent próbálkozott. Az óriási térség mennyezetéhez közel haladt, lassan előre. A feje tetején levő három apró pontszemével

figyelte az egyenetlen szürke felületet: mindenféle repedések hálóz-
ták be, hajszálvékonyak, de vastagabbak is, némelyikbe Züm lába is
belefért volna, helyenként kisebb-nagyobb sötétebb foltok is tarkított-
ták; némelyiküknél hosszabban elidőzött, két nagy összetett szemével
is tüzetesen szemügyre vette őket: egyik-másik első pillantásra kis
kerek lyuknak tűnt, holmi kivezető járat nyílásának, amelyen át a szá-
badba juthat. Hiába tapogatózott azonban csápjaival is, mindenütt csak
érdes, kellemetlenül porladó felületbe ütközött; néhány apró pók sebes
futással, riadtan menekült előle. Többfelé pihenő legyeket látott: Züm
mélységesen megvetette őket, mocskosságukat visszataszítónak érezte,
tapadókorongjaikat irigyelte csupán, amiért segítségükkel háttal lefelé
is képesek mászni vagy egy helyben állni. Bosszúsággal vegyes undor-
ral figyelte őket, amint feléjük közelít, nyomban felröppennek, majd
kissé távolabb leszállnak ismét. Rakományát egyre súlyosabbnak érez-
ve, szívesen megpihent volna, ha másképp nem, akár természetellenes
helyzetben is, fordítva, lefelé lógva. Szárnyizmaiban mindjobban ott
érezte a sürgetést: előrehozni a megkönnyebbülés pillanatát, a leszáll-
lást a kaptár küszöbdeszkájára, ahol, mielőtt lerakodott volna, rend-
szerint kissé kifújta magát...

...

Legokosabb, ha visszafordul. Azon az úton, amelyen betévedt.
Rögtön ezt kellett volna tennie. Nem kockáztatni semmit. Nem vesz-
tegetni az időt...

Ekkor vette észre a fényt. Egészen messze maga előtt. Szipor-
kázó zöld vibrálások, sárga napszikrák közt feloldott piros, kék, lila,
fehér foltocskák. Túl távol még, hogy alakjukat kivehesse, de illatukat
mintha érezte volna már.

Megkönnyebbülten gyorsított, teste nyílegyenesen vágódott előre
a fény felé.

Zümnek sohasem volt melege. Mindig a napsütést kereste. Vagy
a kaptár sok ezer apró test sugározta viasz- és mézszagú melegét.

...

A hirtelen ütődéstől teste összerándult, szelvényei egymásba tor-
lódtak. Páncéljához tapadó izmaiba fájdalom nyilallt. Pár pillanatra
elsötétült előtte a világ, mégis érezte, amint csúszva-súrlódva lefelé
zuhan valami kemény, síma felület mentén. Valamivel lejjebb mégis
sikerült megkapaszkodnia, lába talajt ért.

Potroha sebesen, ritmikusan járt. Valamennyi légzőnyílása maxi-
málisan kitágult, tisztán hallotta, ahogy sziszegve ki-be tódul rajtuk
a levegő...

...

Először a csápjaival kezdett el óvatosan tapogatózni. Érzékeny
tapogatótestecskéi mindenütt sima és rideg felületet értek. Szagtalan,
íztelen kemény akadályt. Szeme számára viszont mintha levegő lett
volna: átengedi a külvilág tarkaságát, mégis elállja útját...

Odakint nagy piros-fekete-fehér lovaglepkét látott lebegni. Pár pillanatig egészen közel volt hozzá. Később eltávolodott, eltűnt a látóteréből. Túl a láthatatlan falon a világ ugyanúgy folytatódott, mint máskor.

...

Később gondolt csak rá, hogy a láthatatlan fal talán mégse zárja el egészen útját. Feltételezhető, hogy megszakad valahol.

Reptében szinte hozzátapadva fentről leig, széltében-hosszában többször is bekalandozta. Neki-nekiütközött, néha szándékosan, titokban remélve, hátha valahol kisebb a felület ellenállása. De még lábait sem volt képes megvetni simagságán. Újra a legyek tapadókorongja jutott eszébe.

Aztán látni kezdte a láthatatlant is. Vagy inkább a láthatót a láthatatlanon.

Mindenütt apró kövecskék, pelyhek, szőrszálak, elvétve virágpor is a felülethez tapadva, nagy kerek foltokban légyürülék, férgek nyűszögnek bennük, itt is, ott is, mennyi, légy-latrina, undorító... Aztán egy hatalmas furcsa folt, vagy inkább csíkozott felület: egy egymástól szabályos távolságra sorakozó csíkok, ívben forduló, görbe, tekervényes, de egymást soha át nem metsző keskeny sávok, egyre hajlottabbak a folt közepe felé, kiszámíthatatlan hajlatok, mégis rendezettek, tervszerűek. Odébb egy másik folt, ugyanilyen. Még egy... még egy... összesen négy, szétszórta, bizonytalan félkört alkotva. Züm néhány pillanatra megfélekedett szokatlan és veszélyes helyzetéről: amennyire megállapíthatta, a foltokat képező sávokat valami kellemetlen szagú zsiradék alkotta; de a legyek számára, úgy látszik, ízletes, mocskos népség, mindent megkóstol, ami csak útjába kerül... Érthetetlen, ismeretlen eredetű sávok, érdemes lenne tovább tanulmányozni őket... De a szállítmány... Már rég haza kellett volna vinnie. Ha nem siet, aligha ússza meg fegyelmi nélkül...

Züm múltja makulátlan volt. Eddig még a legkisebb mulasztást vagy kihágást sem követte el.

.....

Aztán újra másfelé indult a kiút keresésére.

Most valami hatalmas, fent és lent a végtelenbe nyúló háló közelében repdesett: a körülbelül csápvastagságú szálak szabályos négyszögeket zártak be, legfeljebb a feje fért volna át rajtuk, testét azonban képtelen lett volna bármelyiken is keresztülréselni. Karmaival viszont jól megkapaszkodhatott a hálóban, mint valami létrán, mászhatott rajta. Időnként megpihenhetett, egészen kellemesen esett rajta a függeszkeedés. Kissé még mindig testében érezte az ütődés rázkódását.

Dé a kiút... Nyilvánvaló, hogy ez az óriási fentről lecsüngő háló a kiúttal semmi kapcsolatban sem áll.

.....

Mindössze annyit tudott, hogy most ellenkező irányba repül. De a kijáratot jelző fény sehol. Vagy csak ebből a távolságból nem látható még?

Pedig óriási nyílásra emlékezett, amelynek határait nem is látta. Vagy szabad térre inkább, észre se vette, mikor repült át rajta. Bár a határai nyilván megvoltak valahol, tekintve hogy a szabad és a zárt tér közt jelentett átjárat. Másképp nem lehetett, ez már a helyzet logikájából következik.

De csak a bejárat nyomára talált rá. A helyre, ahol a nyílásnak valamikor lennie kellett. A többinél sötétebb színű sárgás fal zárta el.

Közelebről is szemügyre vette. Fentről leig többször is berepülte az óriási szögletes bemélyedést: egyenetlen, sokfelé barázdás felület, vastag kéreg fedi, itt-ott felrepedezett, néhol testénél többszörösen is nagyobb felületen is hiányzik, alatta másik, sötétzöld kéreg... kéreg, mert egy helyen ez is megszakad, egészen kis részen csupán, ha nyílás lenne, a feje sem férne át rajta, apró, kerek, fénytelen fehérség, semmi köze a külső fényhez. Körülbelül félúton a bemélyedés alsó és felső végződése közt, közel az oldalfalához, hatalmas vastag rúd, szögletesen megtörő, rövidebb része a bemélyedés fenékfalából mered ki, hosszabb része derékszögben kapcsolódik hozzá, vízszintesen a semmibe nyúlik, anyaga rideg, mint túloldalón a láthatatlan fal, rendkívül keménynek látszik, sárgás, mocsokkal borított, a ráakodott szennyeződés közt akad légyűrülék is, lényege azonban valami zsírréteg, hasonló a láthatatlan fal különös foltjainak anyagához, de ennél még bűzősebb, szúrósszagú, émelyítő is kissé; a helyenként megfeketedett zsiradék néhol itt is mintha szabályos sávokba rendeződne, akárcsak amott, a láthatatlan falon, ezek a sávok azonban elmosódottak, egybefolyók, egymást átmetszők, elkentek, láthatóan sokszorosán egymásra rétegződtek. Valamivel a derékszögben hajlott rúd alatt nagyobb, levélalakúnak is mondható felület ugyanebből a csillogóan sárga anyagból, talán kevésbé maszatos a rúdnál, egyik kisebb, hosszúkás, kerekded körvonalú, lefelé szélesedő része kissé kidomborodik, nyilvánvalóan külön részt alkot, lógni látszik... Züm érdeklődését ez a valami különösképpen magára vonta: körös-körül, a széleinél mintha egészen gyenge légáramot érezne, igen, nem kétséges, minden jel arra mutat, hogy ezalatt a hosszúkás, lefelé lógó lap alatt valami nyílásnak kell lennie, a hosszúkás lap valószínűleg elmozdítható; ha lenne ereje elmozdítani, vagy képes lenne valahogy alája férközni, valószínűleg kijuthatna, feltéve, hogy a lefedett nyílás elég tág ahhoz, hogy átbújjon rajta. Erről azonban aligha nyílhat alkalma meggyőződni: a lefelé lógó lap annyira súlyosnak látszott, hogy elmozdításának még a gondolata is reménytelennek tűnt. Tovább repült inkább: ahol egy nyílást talált, több is akadhat, olyan is talán, amely nincs hasonlóképpen elzárva, de csak a légáramot érezte, végig az óriási bemélyedés szélén, ott, ahol annak keskenyebb oldalfala a másik szélesebb zárófallal találkozik, körös-körül, mindenütt befelé áramlik a levegő, hol gyengébben, hol erősebben, asszerint, hogy a rés keskenyebb vagy szélesebb éppen: legszélesebb lent, a föld közelében volt, itt akár a feje is belefért volna.

Züm egy idő múlva megpróbálta összegezni a helyzetet: a túldal fal láthatatlan, s feltehetően állandó, legalábbis miker idekerült, már itt volt, ez a másik viszont, ez az innenső sárgás és nem átlátszó csak azután került ide, hogy ő véletlenül idetévedt, nem képzelhető más-képp, különben be sem juthatott volna. A széleinél beáramló levegő tanúsága szerint feltétlenül elmozdítható, ugyanúgy, mint a rajta levő kisebb, de számára még mindig hatalmas sárga fedőlap is. Egyébként semmi jelentősége a kettő közötti óriási méretkülönbségnek, számára mindkettő egyaránt elmozdíthatatlan, elmozdításukhoz az övénél sok-szorosan, mérhetetlenül nagyobb erőre lenne szükség.

Ezután jutottak csak ismét eszébe a foltok a túlsó, láthatatlan falon. Meg itt a hajlott sárga rúdon is a kellemetlen szagú zsiradék. Halványan mintha emlékezett volna, hogy kívül, a kaptár falán is látott már efféle foltokat. Csakhogy eddig soha ideje sem volt alaposabban szemügyre venni őket.

...

Zümnek a lomha óriásokról bizonytalan fogalmai voltak csupán...

Némileg olyanok, mint egy fatörzs, nagyon lassan mozognak, repülni képtelenek. Végtagjaik számáról eltérőek voltak a vélemények, legtöbben mégis azt tartották, hogy két lábuk van és két csápjuk. Illetve rágójuk inkább, mert ugyanúgy képesek velük mindent megragadni, akárcsak ők, viszont testükhöz arányított méretüket tekintve inkább csápoknak látszanak, még ha az óriások nem is a fejükön viselik őket, hanem valahol ott, ahol a szárnyaik lehetnének, ha volna szárnyuk. Züm azonban tisztában volt vele, hogy testük semmiképp sem hasonlítható az övékhez, a lomha óriások nemcsak méreteikben, de egész felépítésükben is különböznek tőlük és azoktól a lényektől, legyektől, lepkektől, bogaraktól, amelyekkel lépten-nyomon találkozhatott. Lényegesen mások voltak még a pókoknál és százlábúaknál is, sőt még a náluk sokkal kisebb repülő óriásokra se nagyon hasonlítottak, azokra a szárnyukkal nagy szelet kavarázó szörnyekre, amelyektől nekik méheknek (na meg a darazsaknak) nem kell félniük, ám a legyeknek és szünyogoknak annál inkább. Külön világot képviselnek. Züm gyakran látta őket, mégsem tudott világos képet alkotni róluk: ha messze voltak tőle, bizonytalan körvonalú, lassan imbolygó árnyakat látott csak, közelről viszont egyes részleteket csupán, ráncos nyúlványokat, meredező tuskéket, likacsos és ripacsos bőrfelületet, zsírosan kunkorodó vastag szőrszálakat. Közelükbe merészkedni különben sem ajánlatos: ilyenkor többnyire félelmetesen csapkodni kezdenek, ami könnyen arra kényszerítheti, hogy fullánkját használja, ez viszont nem ajánlatos, állítólag az életükkel fizetnek érte. Züm a dolgok meglehetősen ostoba elrendezésének tartotta ezt: mit ér az olyan fegyver, amelynek használata az életébe kerül? Az előírások szerint egyébként a fullánkot csakis végveszély esetén szabad használni, mintegy az élet áráként, s persze a tartaléktáplálékot, meg a fiasítást is feltétlenül védelmezni kell. Még a lomha óriásokkal szemben is...

Züm azonban nem emlékezett olyan esetre, hogy a lomha óriások bármit is bántottak volna. Tetten legalábbis sohasem érte őket. Bár a kaptárból néha, csordultig telt lépekkel, egész válaszfalak tűntek el,

ami ellen a közfelfogás szerint semmit se lehetett tenni. Sőt talán nem is kellett, mert a lomha óriások mindig éppen eleget hagytak a mézből. Züm mégis nehezített rájuk, sőt feltételezte, hogy titokban mások is ugyanezt érzik: ha nem vennék el mindig a méz egy részét, feleannyi munkával boldogulnának. Ha méz kell nekik, miért nem gyűjtenek maguknak? . . . Ezeket a gondolatait azonban sohasem mondta ki: nyugtalanságot keltene, egyesek talán még a fennálló rend felforgatásának is tekintenék, meglehet, nem is alaptalanul, mert ugyan mi értelme lenne medő felháborodás keltésével megzavarni a kaptár megszokott életét. Az illetékesek bizonyára nagyon is jól tudják ezt, ezért is igyekeznek kedvező színben feltüntetni a lomha óriásokat. Alighanem ezért született a legenda is, miszerint a lomha óriások gondjukat viselik, állítólag még a kaptárt is ők építették, sokak szerint pedig akkor sem hagynák éhen veszni őket, ha önmaguk számára se lennének képesek elegendő mézről gondoskodni — a szóbeszéd szerint ilyenkor valami nagy, átlátszó kockákból álló anyagot adnak, amely a nyalogatástól megolvad, s íze a mézhez hasonló. Csakhogy Züm még senkivel sem találkozott, aki ezt a valamit látta vagy kóstolta volna. A fáma szerint ez sok-sok nemzedékkel azelőtt történt, azaz mintha csak meg se történt volna. Züm nem nagyon hitte az egész legendát, s lehetségesnek tartotta, hogy mások is csak úgy tesznek, mintha hinnék. Okosabb is. A náluk nagyobbakat és erősebbeket mindig ajánlatos jónak hinni. Züm most különösen szívesen hitt volna csupa jót a lomha óriásokról. Mindenélőtt azt, hogy kiengedik. Végül is ő termeli nekik a mézet, belőle élnek. Így lenne igazságos, ennyit igazán elvárhat tőlük. De vajon észreveszik, meglátják-e egyáltalán.

Züm szorongva arra gondolt, hogy a lomha óriások szemébe nem lehet nagyobb egy levéltetűnél. Vagy még annál is kisebb talán . . .

...
És mégis. Miért ne hihetné róluk, hogy jók? . . .

Meglehet, csakugyan különbek náluk. Bizonyára sok mindent nem tesznek úgy, mint ők. Például rajzáskor, amikor egyesek minduntalan változtatják álláspontjukat, ide-oda táncolnak, hol a régi, hol az új királynő pártjára állnak, aszerint mi látszik előnyösebbnek éppen, sőt akadnak olyanok is, akik azután, hogy a régi királynővel már kirepültek, látva, hogy a raj nem a legjobb lakóhelyre talált, egyenként titokban újra visszazárlingóznak a kaptárba a fiatal királynő mellé. És a lomha óriások bizonyára ki sem rabolják egymást, ahogyan azt náluk az erősebb családok a gyengébbekkel teszik, valószínűleg fordítva járnak el, segítik a gyengébbeket, táplálékot adnak nekik, ha nincs, ha igaz a legenda arról a bizonyos édes valamiről, akár még ezt is feltételezheti róluk. Talán még a heréiket se gyilkolják le: ma is iszonyodva gondol vissza a véres hajszára, amelyben egyébként személyesen nem is vett részt, nagy hangon zúgva-csapongva úgy tett csupán, mintha üldöznék az ingyenélőket, csinálják mások, ha van gyomruk hozzá. Persze a herék kétségtelenül lusta, semmirevaló népség, semmi haszon belőlük, viszont ilyennek születtek, méghozzá az ő jóvoltukból, ők nevelték fel őket, ők táplálták a bölcsőiket, ők akarták, hogy legyenek, emellett pedig egészen mulatságos jószágok is akad-

nak köztük. Valahogy szórakoztatóbb az élet, ha köztük vannak, néhány kiemelkedő pont a számtalan, hajszára egyforma figura között. Még ha ő, Züm valójában nem is érdekelt a herék létében, úgyszólván senki sem érdekelt — velük dolgozókkal valójában kibabráltak, csónkává, terméketlenné sorvasztották őket, az utódok termelése csak a királynő privilégiuma, az viszont szakadatlanul petézik, megállás nélkül egész életében, szinte sohasem hagyja el a kaptárt, kivéve egyszer a nászrepülést, na meg, hogy rajzáskor... Ha belegondol, nagyon is ostobának hat ez az egész berendezkedés: a királynő valamennyiük anyja, mindannyian tőle származnak, értük van, ők meg érte, neki dolgoznak, senki sincs önmagáért, mindenki másért él, senki se él igazán. Mennivel érdekesebb lenne, ha mindenki dolgozna is, meg petézne is egy kicsit. Na persze, társadalmuk egyelőre még nem tökéletes, egyszer, sok-sok nemzedék múlva, bizonyára tökéletes lesz. Máris tökéletesebb a darazsakénál, akik a családon belül is szüntelenül marakszanak. Valahányszor elégedetlen volt a kaptárbeli renddel, Züm rendszerint ezzel vigasztalta magát...

Közben újra a fény felé repült. Hátha mégis, hátha közben... De a maszatok, légyfoltok egyre nagyobbak lettek. A legyek meg mintha nevettek volna rajta.

Ostobaság. A legyek állatok. Ösztönlények. Nevetni csak értelmes lények tudnak. Bizonyára a lomha óriások is.

Odahaza most van az utolsó etetés. Társai, mielőtt aludni térnének, utoljára még színültig töltik a bölcsősejteket...

Némi lelkifurdalással fogyasztott el egy keveset a mézhólyagjába gyűjtött nektárból. Mindedig remélte, hogy érintetlenül viheti haza a szállítmányt. Bármiképp vélekedjék is az otthoni dolgokról, ne mondja senki, hogy...

Túl a láthatatlan falon megfakultak a fények, egyre inkább valami összefolyó barnaságba olvadt minden. Idebent az óriási térség szürkésege mindinkább mefeketedett. Először a feje tetején levő pontszemeiből kapcsolta ki a látást, azután előbb tízesével, százasával, majd ezrével aludtak ki két nagy összetett szemének parányi lencséi.

A hálón majdnem olyan kényelmesen lógott, mint odahaza társaiba kapaszkodva, egyetlen óriási fűrt részeként. Kérdés persze, túlélheti-e a kaptáron kívül is az éjszakát?

Hangos koppanás riasztotta föl. De hirtelen bekapcsolódó szemével már csak a nagy, kövéren nyugvó testet látta. Sűrű, fekete szőrzettel borított has, hatfelé terpesztett lábak, vékony csőkből, aranyoszöld szegélyként a fedőszárnyak pereme. A bogár potrohának vége már kívül rekedt a láthatatlan fal alsó határán, karmai görcsösen kapaszkodtak a keskeny párkányzatba.

Kívülről szikrázva tört be a fény. A falon túli lombok közt mozdulatlanul lebegő legyek napfürdőztek, némelyikük váratlanul cikázni

kezdett, egyet-kettőt sebesen ide-oda röppent, majd újra előbbi mozdulatlanságába dermedt vissza. Züm ismerte őket, mindig így tettek, valahányszor véletlenül elhúzott mellettük; mintha valaha is bántotta volna őket. Mások táncoltak, szakadatlanul, hullámozó mozgással. Két káposztalepke egymás fölött minduntalan átrepülve kergetőzött.

A világ újra itt volt. Ugyanúgy, mint tegnap. Mint mindig. Éppen csak a túloldalon.

Zavarosan emlékezett csak a mögötte maradt éjszakára. Nem egészen tudta, mennyi volt belőle az ébrenlét, s mennyi az álom. De mintha nem lett volna mindig sötét. A sárga fényben mintha óriási fatörzsszerű árnyak mozogtak volna. Bejöttek, valahol bejöttek. És kimentek ismét. Épp csak nem lett volna szabad görcsösen kapaszkodnia a hálóba, ahelyett, hogy felröppenne életjelt ad magáról. Nem lett volna szabad azzal megokolni a gyávaságát, hogy odakinn a sötétben úgyse lenne képes tájékozódni. Éjszakára bárhol meglapulhatott volna, talán otthon is lehetne már. Talán ez lett volna az utolsó alkalom. Méze és virágpóra nagyjából kétszeri étkezésre elég.

Reggeli után néhányszor újra körülrepülte óriási börtönét. Bár amíg semmi változás, okosabb lenne talán veszteg maradni, nem fecsérelni hiába erejét. Újra a hálóra szállt. Ha el is van zárva a világtól, hadd lássa legalább.

...
Mély, hangos zúgás...

Magasan fenn, egészen az átlátszó fal felső határa mentén látta febegni a hatalmas, fémesen csillogó sötétkék testet. Züm rögtön ráismert a kék fadongóra. Szokása szerint a halott, korhadó faanyag körül repdes, négy-öt utóda számára keres fészket. Nevetségesen kis család az ő hatalmas, sok ezer tagot számláló szervezetükhöz képest; a fadongók megrekedtek a fejlődés egy alacsonyabb fokán. Bár ki tudja, nem jobb-e így? Ők legalább valamennyien ismerik egymást, mindegyik tudja a másikról, mit várhat tőle. És közöttük nincsenek csonkák, anyák és herék vannak csupán, nincsenek **csak** dolgozók. Életük egyszerűbb, gondtalanabb, természetesebb, s ez így van akkor is, ha nem sokra tartja nagydarab fejletlen rokonát. Ha lenézi is, amiért csak úgy képes nektárhoz jutni, hogy ormóttan rágóival összetépi, felhasználja a virág belsejét. Még ha ellenségnek számít is, mert gyakran jelenik meg a kaptárban, annak ellenére, hogy tudhatná, ilyenkor csak ritkán szabadul élve. De most szabad. Kettejük közül a másik szabad. Kinevethetné, ha akarná, gúnyolódhatna rajta, ha észrevenné, kicsúfolhatná, hogy csapdába került, bennrekedt a lomha óriások kaptárjában, ahogyan máskor ők szoktak náluk bennrekedni. Nem kívánatos, hivatlan vendégként...

A nap már túl volt a delelőn, mikor a szállítmány maradékát elfogyasztotta. Először két részre akarta osztani utolsó adagját. De aztán... Lassan, úgy látszik, kikészül, kezdi elhagyni magát. Most már csak az menti meg, ha hamarosan történik valami.

Okvetlenül történnie kell valaminek...

Kell? Miért? Rajta kívül kit érdekel még, hogy őt veszély fenyegeti? Kinek fontos ő önmagán kívül? A kaptárból naponta mindig el-eltűnt valaki, rendszerint többen is. Soha senki se gondolt rá, hogy talán meg kellene keresni őket...

...

Anélkül lesz vége, hogy élt volna. Hogy akár annyira is szabad lett volna, mint a fadongók. Nem is beszélve a lepkékről vagy a legyekről.

Nektárt és virágport gyűjtött. Vízet hordott, tisztogatta a kaptárt, etette a fiasítást. Vagy a királynőt. Aki nem tudja, miért petézik, egy hosszú, az övénel sokszorosan hosszabb életen át. Ahogyan ő sem tudja, miért hord vizet, miért gyűjt mézet és virágport, miért tisztogatja a kaptárt, miért épít lépet, miért eteti a fiasítást vagy a királynőt. Csak azért, hogy mások is legyenek, akik vizet hordanak, nektárt és virágport gyűjtenek, tisztogatják a kaptárt, lépet építenek, etetik a fiasítást vagy a királynőt. Hogy a királynő megint petézhessen, kezdődjön előről az egész...

Sohase gondolta, hogy valaha is irigyelni fogja a lepkéket. Vagy a legyeket. A legyeket! És még csak nem is a tapadókorongjukért. Ezt a szégyent! Ilyent megérni!...

...

Ha mégis túléli, nem tér vissza. Úgy él, mint a legyek. Vagy a lepkék, így szebben hangzik. Csak annyit gyűjt, amennyi neki kell. Ott helyben el is fogyasztja mindjárt. Lehet, hogy őszig is élélhet így...

Érdekes, hogy azelőtt is voltak bűnös gondolatai. Anélkül, hogy komolyan vette volna őket. És csak pillanatokig...

Bűnősek? Talán csak mások. Furcsák, szokatlanok. Lehet, hogy az éhségtől...

...

Álmában szabadon repdesett. Óriási, nektártól csöpögő virágok között. Gondtalanul, örülve, hogy nem várják vissza. Még csak nem is csodálkozott, hogy nem kívánczik a többiek közé...

...

Csattanások, szél, vibrálás. Fény, repülő kövecskék, táncoló pelyhek. Furcsa tarka bőr, vörös és sárga mezők szabályos rendben váltják egymást...

Züm a háló rácsain át a lomha óriás testének csak alsó részeit láthatta igazán, bizonytalan körvonalú feje valahol a szüntelen csapkodás keltette porfelhőben veszett el, óriási nyúlványa irtózatos robajjal egymás után csapott le a láthatatlan falra a megriadt legyek eszeveszett tánca közé, majd minden egyes ütés után le-lehullott egy, szédültlen lefelé bukíncezett... Egyelőre jobbnak látta nem mozdulni, észrevétlen maradni. Karmaival görcsösen kapaszkodott a háló vastag köteleibe, amennyire csak tehette, kicsire húzta össze magát, úgy látta,

helyzete kedvező, kívül esik az ütések össztüzének hatósugarán, ha veszteg marad, talán elkerülheti őket. Aztán mégis egy ütés a hálót is megrezzentette: Züm egyensúlyát veszítve, kénytelen volt kinyitni szárnyait, belegabalyodott a háló redői közé, pergő szárnyai a köteleket verdesték, nehezen szabadult csak, kavargó pelyhek, szörszálacs-kák, homokszemcsék, mézpor, kődarabocskák között lebegett, repülés közben lepillantva több legyet is látott odalenn, égfelé kalimpáló lábbal vergődtek, az ütések nem szűntek, sőt mintha még hevesebbé váltak volna, sose hitte eddig, hogy a lomha óriások ilyen sebes mozgásra is képesek legyenek. Mindennek ellenére igyekezett megőrizni nyugalmát, ügyes manőverezéssel kikerülni a csapásokat, mindenképpen a börtönét jelentő zárt térség belső, sötétebb részei felé venni útját, távolabb kerülni a csapásoktól, mielőbb az elmozdítható falrész közelébe jutni, az óriás feltehetőleg ott jött be, s ha befejezte a csapkodást (bár egyelőre még rengeteg légy táncolt a láthatatlan falon zizegve), valószínűleg ott is távozik, minden azon múlik, képes lesz-e kihasználni távozásának pillanatát, az ütések nyomán keletkező légáram azonban ismételten visszavetette, egy szélroham a láthatatlan falhoz is vágta, szárnyai pár pillanatig annak sima felületét söpörték, közelében egy jól megtermett csíkos torú, kockás potrohú dongólegyet látott, ugyanúgy vergődött a láthatatlan falhoz szorulva, akárcsak ő, több csapás után szerencsésen továbbsodródott, látta, hogy az iszonyatos, kiszámíthatatlan tekeredéssel csapkodó, szelet kavarázó nyúlvány mindenekelőtt a dongót veszi célba, a legnagyobb veszélyt az jelenti tehát, hogy az óriás akár össze is tévesztheti kettőjüket, nem tudhatja, mennyire képes megkülönböztetni őket egymástól, ha észreveszi, melyik néphez tartozik, talán megkíméli, hisz ő a mézet adó, hasznos kicsi féreg, észre kell vennie, hiába igyekezett távol tartani magát a dongótól, a már sérült és láthatóan teljesen megzavarodott otromba légy kiszámíthatatlanul cikázott, nem volt ura röptének többé, kétszer egymás után össze is ütközött vele, odébblokte, kibillentette egyensúlyából, eszeveszettségében mindenáron a láthatatlan falat akarta áttörni, aztán a csapkodó nyúlvány széle kissé Zümot is érte, bal első szárnyában reccsent valami, egyik kisebb szárnyere pattanhatott el, szerencsére ez még nem gátolta a repülésben, csakhogy csapások, csapások, csapások továbbra is... érezte, hogy potrohának vége késszen áll a kinyílásra, fullánkja a kivágódásra, nem, nem szabad, amíg csak a legkisebb lehetősége is van a menekülésre, addig nem, új, eddig nem ismert, szabad élet, repülés virágról virágra, erről nem mondhat le, amíg egy csöpp erőt is érez magában... A dongó egy újabb csapás nyomán végre leszédült, pár pillanatig a láthatatlan fal előtt húzódó keskeny térségen hátára esve forgott maga körül, majd onnan is eltűnt, és mégis a csapások zápora, »én nem vagyok dongó, én nem vagyok dongó« ezt kellene megértetnie valahogy... akaratlanul, egészen véletlenül vágódott neki az óriásnak, érezte, ahogy testében megszakad valami, nem akarta, nem így akarta... lefelé bukfecezett... Aztán szárnyai mégis fenntartották...

Nem tudta, hogyan történt, hogy a láthatatlan fal többé nem állja útját, ez azonban nem is volt fontos többé. Fő, hogy száll, repül, szabadon, talán mese az egész, hogy nem élheti túl a fullánk haszná-

latát. Útja óriási, csodálatosan színpompás virágok között vezetett, ismeretlen, soha nem látott tájakon. Szárnyai valószínűtlenül könnyűnek tűntek, semmi fáradtságot sem érzett.

Magasan fent egy óriási margaréta többször egymás után megfordult a tengelye körül.

...

A méhecskét Zümnek hívták. Bár lehet, hogy Zimnek vagy Zumnak. Esetleg Zömnék, Zomnak vagy Zemnek, de ez már nem valószínű.

De talán Zimnek és Zumnak azt a másik két méhecskét hívták, aki Züm kicsit még vergődő testére a margaréta tövében rátalált.

— Ismered? — kérdezte Zim.

— Nem tudom — felelte Zum. — A szagáról ítélve a mi családkunkból való.

— Ismerősnek tűnik — mondta Zim.

— Egy kicsit nekem is — mondta Zum.

— Megjárta szegény — mondta Zim. — Úgy látom, még a fulánkját is használta a szerencsétlen.

— Mindannyian megtesszük, ha rákényszerülünk — mondta Zum.

— Még ha tudjuk is, hogy végünk — mondta Zim.

— Nem adjuk olcsón az életünket — mondta Zum.

— Ilyenkor legalább nem érezzük olcsónak. Ritka kivételes alkalom — mondta Zim.

— Vannak gondolatok, amelyeket nem kell kimondani — mondta Zum. — Tekintettel ismeretlen társunk halálának felemelő körülményeire.

— Arra gondolsz, hogy...? — kérdezte Zim.

— ...hazahozta a szíve — mondta Zum. — Utolsó erejét összeszedve hazarepült.

— Pedig nyilván tudta, hogy... — mondta Zum.

— Nyilván tudta — mondta Zim. — Éppen ez a felemelő...

— Megható — mondta Zum.

— Sőt megrendítő — mondta Zim. — De hát mi ilyenek vagyunk. Utolsó gondolatunk is a kaptár, a család, a haza, a királynő.

— Éljen a királynő! — mondta Zum, és vigyázzba merevedett, azaz jól kihúzva magát függőleges testhelyzetben kezdett lebegni alig néhány milliméternyre a talaj fölött.

— Éljen a királynő! — mondta Zim, és ugyancsak vigyázzba vágta magát.

— Dulce et decorum est pro regina mori — mondta Zum latinul, illetve a méhek fejlődéstani őseiként számon tartott ásódarazsak nyelven. Ez volt különben az egyetlen mondat, amit ezen az archaikus nyelven tudott, de talán éppen ezért idézte előszeretettel.

— Dulce ep... — ismételte Zim.

— Nem »ep«, hanem »et« — mondta Zum.

— Azt hittem, mindegy — mondta Zim. — Sohasem fogom megtanulni.

Pár pillanatig még így álltak, mereven, lebegve. Zum egy idő múlva elfáradt és hatlábba ereszkedett. Zim megkönnyebülve követte példáját.

— Bármennyire megrendítő legyen is, talán mégis meg kellene... — mondta Zum bal csápjával tétova mozdulatot téve Züm életelen teste felé.

— Arra gondolsz, hogy...? — kérdezte Zim.

— Természetesen — felelte Zum.

— Igazad van — mondta Zim. — Vétek lenne, ha...

Tüzetesen, módszeresen kutatták át Züm testét. Csápjaikkal mézhólyagját tapogatták, rágóikkal a kosáráiba túrtak.

— Nagyon soká nem juthatott élelemhez — mondta Zim.

— Bizonyára — mondta Zum.

— Kár — mondta Zim.

— Vannak gondolatok, amelyeket nem kell kimondani — mondta Zum.

— Sajnos már kimondtam — mondta Zim. — És nem gondolod, hogy még felemelőbb halál lett volna, ha a szállítmány... Úgy értem, hogy funkcionálisabb...

— Semmi sem tökéletes, Zim — mondta Zum.

— Igazad van, Zum — mondta Zim. — Semmi sem tökéletes, Zum.

— Semmi se, Zim — mondta Zum. — Még mi se, Zim.

— Még mi se, Zum — mondta Zim.

A méhecskét, amíg élt, Zümnek hívták...

1972.

